

**8D11301 – Көлік қызметтері білім беру бағдарламасы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған
Нуржаубаев Мейрам Махановичтің
«Экономикалық және технологиялық критерийлер бойынша вагон ағындарының
тиімді ұйымдастырылуын қамтамасыз ету» тақырыбындағы диссертациялық
жұмысына ғылыми кеңесшіден**

ШКІР

Ұсынылған диссертациялық жұмыс теміржол көлігінде вагонағандарды ұйымдастырудың тиімділігін арттырудың өзекті ғылыми-тәжірибелік міндетін шешуге арналған, бұл Қазақстанның көлік жүйесінің тұрақты жұмыс істеуін және жүк тасымалының сенімділігін қамтамасыз ету үшін маңызды болып табылады.

Диссертация тақырыбының өзектілігі теміржол көлігін дамытудың қазіргі жағдайында тасымалдау үрдісінің ырғақтығы мен сенімділігіне қойылатын талаптардың артуына байланысты. Жұмыста атап өтілгендей, Қазақстанның теміржол желісі аумақтық және халықаралық жүк байланыстарын қамтамасыз ететін көлік жүйесінің базалық элементі болып табылады. Осыған байланысты вагонағандарды басқару сапасы инфрақұрылымның өткізу және қайта өңдеу қабілетін пайдалануға, вагон паркінің айналымына, пойыздардың қозғалыс кестесін сақтауға және тасымалдау құнына тікелей әсер етеді. Мәселе вагондардың біркелкі түспеуі, жекелеген телімдер мен станциялардың өткізу қабілетінің шектелуі, сондай - ақ өзара байланысты критерийлердің екі тобын-экономикалық (тоқтап қалуды қысқарту, пайдалану шығындарын төмендету) және технологиялық (пойыздар түзілуінің тұрақтылығы, пойыздар жөнелтілуінің ырғақтылығы) келісу қажеттілігі жағдайында ерекше өзектілікке ие болады. Бұл мәселені зерттеу уақтылы болып табылады және теміржол көлігін дамыту қажеттіліктеріне жауап береді.

Диссертацияда алынған нәтижелердің анықтығы жүйелік және үрдістік тәсілдерді, ретроспективті шолуды, құрылымдық-функционалды және критерийлік талдауды, сондай-ақ тәжірибелік деректерді талдауды қолдану арқылы қамтамасыз етіледі. Зерттеу вагонағандарды ұйымдастыру және теміржолдарды пайдалану саласындағы отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми жұмыстарына кең шолуға негізделген. «Көліктегі инновациялық технологиялар: білім, ғылым, өндіріс» (Алматы, 2022) II Халықаралық конференциясы және «Ғылым және технологиялар: идеядан енгізуге дейін» (Алматы, 2023) International Satbayev conference 2023 сияқты халықаралық конференцияларда диссертациялық зерттеудің негізгі ережелері мен нәтижелерін сынақтан өткізу, сондай-ақ рецензияланатын ғылыми басылымдарда жариялау басылымдар, соның ішінде Scopus базасы қорытындылардың дұрыстығы мен сенімділігін растайды.

Диссертацияның ғылыми жаңалығы:

- вагондардың жинақталу параметрлерінің, вагонағандардың біркелкісіздігін және пойыздарды жөнелту режимінің вагонағандарды ұйымдастырудың экономикалық және технологиялық тиімділігіне әсерін анықтау;

- пойыздарды құрастыру және жөнелту жоспарының орындалуына әсер ететін критикалық ауытқуларды анықтау және пойыздардың рұқсат етілген нұсқаларын таңдауды әдістемелік қамтамасыз ету;

- вагондардың жекелеген топтарының түсуін және «рейстік модель» бойынша пойыздардың жөнелту шарттарын ескере отырып, вагондардың жинақталу үрдісін зерттеу.

Алынған нәтижелердің **тәжірибелік маңыздылығы** вагондарды жинақтау кезінде тұруын қалыпқа келтіруге мүмкіндік береді, бұл жиынтық пайдалану шығындарының төмендеуіне және тасымалдау үрдісінің тиімділігін арттыруға тікелей әсер етеді. Өзірленген

ғылыми-әдістемелік негіздер мен шешімдер вагондарды жинақтау, пойыздарды құрастыру және жөнелту үрдістерін келісуге бағытталған, бұл технологиялық уақыт шығындарын азайтуды және пайдалану жұмысының сенімділігін арттыруды қамтамасыз етеді, әсіресе Қазақстан желінің ұзақтығы жоғары және транзиттік тасымалдардың едәуір көлемінің жағдайында. Вагондарды жинақтауды ұйымдастыруға және пойыздарды «рейстік модель» бойынша жөнелтуге ұсынылған тәсіл вагонағындарды тұрақтандыру және теміржол бөлімшелерінің жұмысын синхрондау құралы бола алады.

Жұмыстың артықшылықтары экономикалық және технологиялық өлшемдерді ескере отырып, вагонағындарды ұйымдастыру мәселесіне кешенді көзқарасты қамтуы керек. Диссертация теориялық тәсілдердің эволюциясына терең талдау жүргізді, жоғары тоқтап қалу және жинақтаудың біркелкісіздігі сияқты қолданыстағы тәжірибенің жүйелік шектеулерін анықтады және негізгі параметрлер арасындағы тәуелділіктерді ресімдеді. Маңызды жетістік вагондарды жинақтау үрдісін оңтайландырудың экономикалық-технологиялық моделін әзірлеу және жүк пойыздар қозғалысының «рейстік моделін» енгізу қағидаттарын негіздеу болып табылады, бұл болжамды-ырғақтық жүйеге көшудің маңызды қадамы болып табылады. Алматы 1 техникалық станциясында ұсынылған нұсқаны апробациялау және экономикалық тиімділікті есептеу әзірленген шешімдердің тәжірибелік қолданылуы мен тиімділігін растайды.

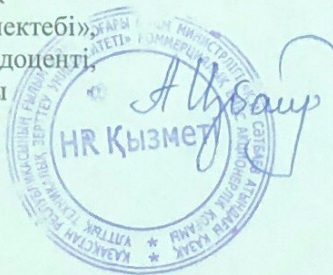
Ізденушінің диссертациялық жұмысты орындауға қосқан жеке үлесі ғылыми жұмыстың барлық кезеңдерінде маңызды және дәйекті түрде көрінеді. Автор зерттеу дербестігінің, кәсіби құзыреттіліктің және ғылыми-зерттеу үрдісіне белсенді қатысудың жоғары деңгейін көрсетті. Ізденуші аналитикалық және әдіснамалық зерттеулер жүргізу үшін эмпирикалық базаны қалыптастырған деректердің едәуір массивін жинау, өңдеу және жүйелеу бойынша кешенді жұмыстарды орындады.

Жалпы, Нуржаубаев Мейрам Махановичтің диссертациялық жұмыстың өзектілігі, ғылыми жаңалығы және тәжірибелік маңыздылығы жоғары аяқталған, дербес ғылыми еңбек болып табылады. Диссертацияның мазмұны қойылған мақсат пен міндеттерге сәйкес келеді, ал тұжырымдар мен ұсыныстар логикалық негізделген.

Нуржаубаев Мейрам Махановичтің «Экономикалық және технологиялық критерийлер бойынша вагон ағындарының тиімді ұйымдастырылуын қамтамасыз ету» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді және 8D11301 – «Көлік қызметтері» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайықты деп санаймын.

Ғылыми кеңесші,

«М.Тынышбаев атындағы көлік инженериясы және логистика мектебі»,
«Логистика» бағытының т.ғ.к., доценті,
қауымдастырылған профессоры

А.С. Избаирова